

اندر آتش و آب

زنائی و شعر مسعود سعد سلمان

همراه با تابش‌شناسی توصیفی

لیلا آقایانی چاوشی

سرشناسه : مسعود سعد سلمان، ۴۳۸-۵۱۵ هـ.
عنوان و نام پدیدآور : اندر آتش و آب : زندگی و شعر مسعود سعد سلمان همراه با کتابشناسی توصیفی / لیلا آقایی چاوشی.
مشخصات نشر : تهران : تا ۱۴۰۰، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری : [۱۶۴] ص.؛ ۱۴×۵/۱۲ س.م.

شابک : ۹۷۸-۹۶۴-۶۹۲۶-۳۸-۷

نمیت فریدت نویسی : فیبا

یادداشت : کتابنامه: ض. ۱۹۰- [۱۹۵].

زبان دیگر : زندگی و شعر مسعود سعد سلمان همراه با کتابشناسی توصیفی.

موضوع : مسعود سعد سلمان، ۴۳۸-۵۱۵ هـ.

موضوع : شعر فارسی - قرن ۵ هـ.

شناسه افزوده : آقایی چاوشی، لیلا.

رده بندی کنگره : ۱۳۹۳ / ف ۲۴ / پ IR

رده بندی دیویی : ۸۰۰

اندر آتش و آب

زندگی و شعر مسعود سعد سلمان

همراه با کتابشناسی توصیفی

لیلا آقایی چاوشی

ISBN: 978-964-6926-38-7

شابک: ۹۷۸-۹۶۷-۶۹۲۶-۳۸-۷

ناشر: انتشارات تا ۱۴

چاپ نخست: زمستان ۹۳

قیمت: ۱۵۵/۰۰۰ ریال

تیراژ: ۲۰۰۰ جلد

فهرست

۱۱	مقدمه
۱۵	بخش نخست: زندگی و آثار مسعود سعد
۱۷	گفتاری در سوانح زندگی و آثار مسعود سعد
۱۹	تولد مسعود سعد
۲۱	رشد و تربیت مسعود سعد
۲۳	جوانی و اوج کامیابی مسعود
۲۴	زوال دوران ضلالتی زندگانی مسعود (دلایل حبس مسعود)
۳۴	زندانی‌های مسعود سعد (دوره نخست اسارت مسعود)
۳۷	مصائب مسعود در حبس
۴۳	رهایی و حبس دوباره شاعر
۴۷	مسعود و آرامش سال‌های پایان عمر
۵۰	شجره سلاطین مملوح مسعود سعد
۵۱	سیف الدوله ابوالقاسم محمود بن ابراهیم
۵۲	سلطان ابراهیم غزنوی
۵۴	سلطان علاء الدوله مسعود

۵۶	عصداً الذوله شیرزاد
۵۷	ملک ارسلان
۵۹	سلطان بهرامشاه
۶۰	رفیقان و همدردان مسعود در زندان
۷۰	اخلاق مسعودسعد
۷۴	شعر مسعودسعد
۷۸	شرح قالیچه‌های شعری دیوان مسعودسعد
۷۸	فهرست
۷۹	ترکیب بند و تجميع بند
۸۰	مسمط
۸۱	مثنوی
۸۲	قطعه
۸۲	غزل
۸۳	رباعی
۸۴	انتکارات مسعودسعد
۸۴	الف. شهر آشوب
۸۶	ب. مستزاد
۸۶	ج. نام ماه‌ها و روزها
۸۷	مضامین اشعار مسعود
۸۷	مدح
۸۸	هجو و هزل
۸۸	تغزیر
۹۰	پند و اندرز و حکمت
۹۱	توصیف
۹۴	مرثیه
۹۵	حبسیه

۱۰۰	صنایع شعری دیوان مسعود
۱۰۰	صنایع لفظی:
۱۰۰	جناس
۱۰۰	موازنه
۱۰۱	صنایع معنوی
۱۰۱	تنسیق صفات تمثیل
۱۰۲	حسن تعلیل
۱۰۲	راعات نظیر
۱۰۳	علم و حکمت در شعر مسعود
۱۰۵	مفاهیم دینی در شعر مسعود سعد
۱۰۶	تأثیرپذیری مسعود از دیگر شاعران
۱۱۳	زبان شعر مسعود
۱۱۵	صبغه اقلیمی در شعر مسعود
۱۱۶	مسعود و نثر
۱۱۸	یادداشت‌ها
۱۲۹	بخش دوم: کتابشناسی توصیفی مسعود
۱۶۵	منابع و مأخذ

مقدمه

ادبیات هر کشور پنجاهای است گشوده به دنیای فرهنگ و تمدن آن سرزمین. تمدن‌های کهن و اصیل همواره در بردارنده فرهنگ خود را در این حوزه بر جای گذاشته‌اند. ادبیات ایران زمین نیز میراث گران‌بای و دایره آفرینشگرانی چیره دست است. مسعود سعد سلمان، شاعر نامدار ادبیات ایران در قرن پنجم هجری، علاوه بر طبع آزمایی در انواع گوناگون شعری، کهن‌ترین و نامدارترین حبسیه‌سرای زبان فارسی نام گرفت. مسعود سعد، روزگاری دراز را در زندان‌های غزنوی به سر برد. مجموعه اشعار حبسیه او یادگار آن روزهای سخت است. سیری در آثار این شاعر علاوه بر اشعار مدحی و حبسیه‌های او، ما را با انواع ادبی کمتر آشنا نیز روبرو می‌سازد؛ برای مثال، شهر آشوب، وی از این دست اشعار او است. از این نظر سعی کرده‌ایم در اثر پیش رو، وجوه گوناگون آثار او را هر چند به اختصار، در نظر آوریم.

در راه آشنایی نیکوتر با این شاعر و احوال و آثار او، قدم قدم در برهه‌های گوناگون زندگی او پیش رفته و در هر گام، شواهدی را از سروده‌های او همراه خواهیم ساخته‌ایم. از این رو آشنایی با سروده‌های شاعر در طول این مسیر رخ می‌دهد. هر چند رویکرد اصلی ما در این نوشتار، اجتناب از تفصیل مطلب و بیانی مختصر و

۱۲ اندر آتش و آب: زندگی و شعر مسعود سعد سلمان

مفید بوده است. سعی کرده‌ایم به ابعاد گوناگونی که یاری‌گر شناخت نیکوتر این شاعر و سروده‌ای او است، توجه کنیم؛ برای مثال ارتباط او با شاعران هم‌عصر، مفاهیم اخلاقی و دینی اشعار او و موضوعاتی از این دست.

بخش دیگر این کتاب، به کتابشناسی توصیفی مسعود سعد سلمان اختصاص دارد. از گام‌های نخست در انجام هر پژوهش، توجه به پیشینه تحقیق و بررسی مطالعات و حقایق است که در موضوع مورد نظر انجام گرفته است. دسترسی به این منابع گاه بسیار زمان‌بر است و حتی ممکن است سرانجام آثاری نیز از قلم بیفتد. کتابشناسی‌ها یاری‌گر انجام دست‌آورد و آگاهانه و آسان‌تر پژوهش‌های تازه است. ادب‌پژوهان و علاقه‌مندان یاری‌ار گذشته تاکنون مطالعاتی درباره مسعود سعد سلمان به انجام رسانده‌اند. با توجه به فقدان چنین اثری درباره مسعود سعد، به توصیه استاد مسعود جعفری، تلاش برای تهیه کتابشناسی توصیفی مسعود سعد سلمان آغاز شد. آشکار است که منبع اصلی در راه به دست آمدن کتابشناسی‌ها، جستجوی دقیق و صبورانه در متون کهن و متأخر اعم از تذکره‌ها، بیوان‌های شعر، تاریخ ادبیات‌ها و مجلات و منابع اینترنتی و خلاصه هر سیاهمای است که راند به نوعی ما را به مقصود رساند. ما نیز چنین شیوه‌ای را طی کردیم. با توجه به این که آغاز کار به این کتابشناسی در حدود سال‌های ۸۱ و ۸۲ رقم خورد و آن دوران هنوز منابع بسیار کمی در کتابخانه‌ها و در لایه‌لای مجلات و مقالات قدیمی موجود بود، ضمن جستجوی این آثار، به دیگر منابع ممکن همچون لوح‌های فشرده و منابع اینترنتی نیز مراجعه شد. می‌آمده است، اثری در این میان از قلم نیفتد و آثاری که در سطوح مختلف با موضوع مورد نظر مرتبط بوده، گردآوری شده است. آثار به دست آمده در چهار دسته جداگانه طبقه‌بندی و فهرست شده است؛ کتاب، بخشی از کتاب، پایان‌نامه، مقاله. با توجه به اینکه این کتابشناسی از نوع توصیفی است، به دنبال معرفی هر اثر توضیحی کوتاه درباره محتوای آن آمده است. این کتابشناسی چندین بار روز آمد شد و نسخه حاضر دربردارنده آثاری است که تا سال ۱۳۹۱ به انجام رسیده است.

مقدمه ۱۳

در انجام این اثر، افتخار همراهی استاد مسعود جعفری و استاد بهادر باقری و بهره‌مندی از راهنمایی‌های ارزشمند ایشان دست داد. امید داریم صاحب‌نظران و علاقه‌مندان، ما را از راهنمایی‌های خود برای رفع کاستی‌های اثر بی‌بهره نگذارند.

لیلا آقایانی چاوشی

www.ketab.ir